

شناسایی عوامل مؤثر در توسعه گردشگری پایدار و ارائه مدل راهبردی در مناطق ساحلی رامسر

پروانه سبحانی^۱، لیلا لیریایی^۲، *رومینا سیاح نیا^۳

۱ و ۲. دانشجوی دکتری علوم و مهندسی محیط زیست، گروه برنامه ریزی و طراحی محیط، پژوهشکده علوم محیطی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

۳. استادیار گروه برنامه ریزی و طراحی محیط، پژوهشکده علوم محیطی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

(دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۱۲ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۲۹)

Identifying the Affecting Factors in the Development of Sustainable Tourism and Presenting Strategic Model in the Coastal Areas of Ramsar

Parvaneh Sobhani¹, Leila Liriyaei², *Romina Sayahnia²

1, 2. Ph.D Student of Environmental Science and Engineering, Department of Planning and Designing the Environment, Environmental Science Research Institute, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

3. Assistant Professor, Department of Planning and Designing the Environment, Environmental Science Research Institute, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

(Received: 2021.01.31 Accepted: 2021.06.19)

Abstract:

Coastal areas, due to having significant capabilities and attractions, must pass through sustainable tourism development in order to achieve successful tourism, so sustainable tourism development as a management strategy in coastal areas is of particular importance. In this study, in order to identify the effective factors in the development of sustainable tourism in the coastal region of Ramsar, a number of indicators were surveyed in the form of a questionnaire from 383 tourists. The results indicated that most tourists have identified environmental health status indicators and tourism services and facilities as the most important indicators in the area. In addition, a SWOT- ANP model was used for strategic planning and provide optimal strategies for achieving integrated and optimal management. As the results show that aggressive-competitive strategies (SO) with a score of 0.544 were selected as the best strategies, that these strategies should be considered by managers and planners in order to improve and develop conservation in the area. Also, in SO strategies, by relying on strengthening the strengths and opportunities, tourism development can be developed on an appropriate scale and in the capacity and potential of the area. In addition to the strategies presented in this study, increasing the level of tourist culture by providing environmental education (development of various educational, sports, entertainment, etc.) can also help improve the protection and development of sustainable tourism in these areas.

Keywords: Sustainable Tourism, Coastal Areas, SWOT- ANP model, Ramsar.

چکیده:

مناطق ساحلی به جهت دارا بودن قابلیت‌ها و جاذبه‌های چشمگیر، برای رسیدن به گردشگری موفق باید از رهگذر توسعه پایدار گردشگری عبور نمایند از این رو توسعه گردشگری پایدار به عنوان یک راهبرد مدیریتی در مناطق ساحلی، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در این مطالعه به منظور شناسایی عوامل مؤثر در توسعه گردشگری پایدار در منطقه ساحلی رامسر به بررسی یکسری از شاخص‌ها در قالب پرسشنامه مطابق با فرمول کوکران و ضریب اطمینان ۰/۹۵ (به روش pps) به صورت تصادفی از ۳۸۳ نفر از گردشگران، نظرسنجی گردید. نتایج حاکی از آن است که اکثر گردشگران شاخص‌های وضعیت بهداشت محیط و خدمات و تسهیلات گردشگری را به عنوان مهم‌ترین شاخص‌ها در منطقه شناسایی کرده‌اند. علاوه بر این در این مطالعه به منظور برنامه‌ریزی راهبردی و ارائه راهبردهای بهینه جهت دستیابی به مدیریت یکپارچه و مطلوب، از مدل SWOT- ANP استفاده شد. همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد راهبردهای تهاجمی- رقابتی (SO) با ۰/۵۴۴ امتیاز به عنوان راهبرد برتر انتخاب گردید که این راهبردها به منظور بهبود و توسعه حفاظت در منطقه، باید مورد توجه مدیران و برنامه ریزان قرار گیرد. همچنین در راهبردهای SO می‌توان با تکیه بر تقویت قوت‌ها و فرصت‌ها، به توسعه گردشگری در مقیاس مناسب و در حد ظرفیت و پتانسیل منطقه اقدام نمود. علاوه بر راهبردهای ارائه شده در این تحقیق، افزایش سطح فرهنگ گردشگران از طریق ارائه آموزش‌های محیط‌زیستی (توسعه انواع تفریحات متنوع آموزشی، ورزشی، سرگرمی و غیره) نیز می‌تواند به بهبود در وضعیت حفاظت و توسعه گردشگری پایدار در این مناطق کمک نماید.

واژه‌های کلیدی: گردشگری پایدار، مناطق ساحلی، مدل SWOT- ANP، رامسر.

* نویسنده مسئول: رومینا سیاح نیا

E-mail: r_sayahnia@sbu.ac.ir

*Corresponding Author: Romina Sayahnia

مقدمه

به طوری که بر اساس آمار و ارقام سازمان جهانی گردشگری، بیشترین مسافران جهان مربوط به بخش گردشگری ساحلی است. همچنین کشور ایران به دلیل برخورداری از نوار ساحلی در حدود ۵۰۰۰ کیلومتر در دریای عمان و خلیج فارس و ۸۰۰ کیلومتر در دریای خزر، به عنوان یکی از عمده ترین مقاصد گردشگری معرفی شده است (Dibajnia et al., 2012). امروزه گردشگری ساحلی، یکی از سریع ترین انواع گردشگری در حال رشد می باشد که طیف وسیعی از فعالیت های تفریحی، گردشگری و فراغت را در برمی گیرد (Hall & Page, 2007; Honey & Krantz, 2001). در ایران طی سه دهه گذشته فعالیت های توسعه ای در نوار ساحلی کشور رشد روزافزونی داشته است و به دلیل پیامدهای مثبت و منفی، مدیران را ملزم به برنامه ریزی و تدوین برنامه های مدیریتی در این مناطق ساخته است. موضوع دیگری که در برنامه ریزی در مناطق ساحلی از اهمیت بالایی برخوردار می باشد، ارتقاء کیفیت گردشگری در چهارچوب اهداف توسعه پایدار است. مدیریت و توسعه گردشگری پایدار دربرگیرنده روش هایی است که اثرات منفی گردشگری را به حداقل برساند و درعین حال منافی را برای جوامع محلی و محیط زیست فراهم نماید. از این رو توسعه گردشگری پایدار توسعه ای است که بتواند با توجه به امکانات گردشگری به طور بالقوه و بالفعل از بروز مشکلات بپرهیزد و حداکثر مزیت ها را کسب نماید (Mansoori, 2002). از آنجاکه صنعت گردشگری از نقش بسزایی بر عوامل اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی در جوامع برخوردار است، بنابراین دستیابی به توسعه پایدار گردشگری مستلزم مدیریت و برنامه ریزی در این مناطق است. علاوه بر این آموزش محیط زیست، بنیادی ترین شیوه در حفاظت از محیط زیست می باشد که به کودکان و بزرگسالان، بهترین شیوه ارائه مطالب و نحوه فعالیت ها و اجرای ساختاری در زمینه ارتقاء آگاهی های محیط زیستی را می آموزد تا از این طریق هر فرد جامعه، خود را از طریق احترام گذاشتن به طبیعت، مسئول در حفظ و حمایت از محیط زیست بداند (North American Environmental Education Association, 2011). از این رو آموزش گردشگران در مورد افزایش نگرانی های محیط زیستی منجر می گردد که گردشگران در هنگام بازدید از مکان های تفریحی اثرات کمتری بر محیط زیست برجای گذارند. بر این اساس برای دستیابی به توسعه پایدار گردشگری، ترویج رفتار مسئولانه نسبت به محیط زیست و آموزش

در بسیاری از کشورها گردشگری به عنوان یکی از بزرگترین صنایع دنیا و بخشی از فعالیت های اقتصادی عمده محسوب می گردد. بر این اساس جهانگردی در توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بسیاری از کشورها نقش اساسی دارد. (UNWTO, 2020). از این رو در طول نیم قرن گذشته، گردشگری به عنوان فعالیتی اقتصادی و اجتماعی، رشد و توسعه چشمگیری داشته است. علاوه بر این توسعه گردشگری به ویژه در کشورهای کمتر توسعه یافته، عامل مؤثری در مقابله با فقر است و موجب افزایش درآمد قشرهای مختلف، کاهش بیکاری و رونق اقتصادی و در نتیجه بهبود کیفیت زندگی مردم و افزایش رفاه اجتماعی می شود (Sharpley, 2009; Barari et al., 2016). گردشگری فعالیتی پیچیده و در حال گسترش است که به عنوان عاملی مؤثر برای رونق بخشیدن به وضعیت معیشت، اشتغال و فرهنگ کشورها محسوب می گردد (Kachniewska, 2015). افزایش روزافزون و گسترش گردشگری در مناطق مختلف دنیا سبب شده است که گردشگری به منزله بزرگترین صنعت جهان معرفی و توجه برنامه ریزان را به خود جلب نماید (Liu et al., 2013). در طی ۵۰ سال اخیر گردشگری به یکی از بزرگترین بخش های اقتصادی در سطح جهان تبدیل شده است و با توجه به این که گردشگری با رشد تعداد گردشگران و افزایش هزینه های حاصل از آن همراه می باشد پیش بینی می گردد که این شرایط در آینده نیز ادامه یابد (Dwyer, 2016).

کشور ایران به لحاظ غنی بودن از آثار تاریخی و طبیعی، جزء ده کشور اول گردشگری جهان محسوب می شود. این کشور با توجه به دارا بودن دوازده نوع از هفده نوع شرایط آب و هوایی، هزار و صد اثر تاریخی ثبت شده در فهرست میراث فرهنگی جهان و رتبه شانزدهم در تنوع زبانی و قومی به عنوان عمده ترین مقاصد گردشگری محسوب می گردد (Inanloo, 2000). در این میان نواحی ساحلی به سبب کاربری های موجود و برآورد نیازهای انسانی، نقش های حیاتی در فعالیت های اقتصادی انسان دارند، به طوری که حدود ۶۰ درصد جمعیت دنیا در سواحل سکونت دارند (Bahari Meymandi et al., 2018). از این رو نقش سواحل به عنوان یکی از مهم ترین مقاصد گردشگری اهمیتی روزافزونی یافته است،

و تدقیق قوانین گردشگری» به‌عنوان مهم‌ترین راهبرد پیش رو در این منطقه معرفی گردید. نتایج مطالعه درویشی و همکاران در مورد نقش گردشگری ساحلی در توسعه اقتصادی از دیدگاه شهروندان در بندر دیلم حاکی از آن است که در بین فعالیت‌های وابسته به گردشگری ساحلی و انجام اقدامات وابسته به آن در توسعه اقتصادی منطقه رابطه معناداری وجود دارد (Darvishi et al., 2018)). در پژوهشی دیگر چالش‌های گردشگری پایدار در سواحل مدیترانه از منظر اثرگذاری گردشگری و فعالیت‌های انسانی بر خدمات اکوسیستم ساحلی مورد مطالعه و در نهایت مدل مفهومی جهت مقابله با تأثیرات منفی ناشی از توسعه گردشگری بر خدمات اکوسیستمی سواحل مدیترانه ارائه شده است (Drius et al., 2019). مطالعه الگوی مدیریت مقاصد گردشگری ساحلی در منطقه بالی واقع در کشور اندونزی پژوهش دیگری است که نتایج حاکی از آن است که گردشگری در مناطق ساحلی بدون مدیریت و برنامه ریزی با مشکلات و مسائل چندگانه‌ای اعم از نبود امنیت، در دسترس نبودن اطلاعات، عدم کنترل صحیح منابع ساحلی و غیره روبه‌رو می‌باشد (Antara, 2016). در مطالعه‌ای دیگر به بررسی مدیریت یکپارچه ساحلی و گردشگری پایدار توجه شده است که نتایج نشان می‌دهد از عوامل اثرگذار بر کاهش پایداری در این منطقه می‌توان به روش‌های مدیریتی غیرمسئولانه، عدم یکپارچگی و مشارکت ذینفعان، نبود حمایت‌های دولتی، پیچیدگی عوامل اجتماعی و غیره اشاره نمود (Wongthong & Harvey, 2014). میلر و همکاران در مطالعه خود در زمینه بررسی گردشگری پایدار در مناطق ساحلی بیان نمودند که از دیدگاه جامعه‌شناسی، نظام‌های گردشگری ساحلی شامل ذی‌نفعان، گردشگران و جوامع محلی می‌باشد، از این‌رو تعامل بین این سه می‌تواند بر سرعت و نحوه توسعه گردشگری ساحلی تأثیرگذار باشد (Miller et al., 2012). در مطالعه دیگری با عنوان بررسی روند مدیریت یکپارچه ساحلی با تأکید بر گردشگری ساحلی در کشور چین به موضوع گذار از اقتصاد دولتی به اقتصاد بازار آزاد توجه شده است که نتایج نشان می‌دهد که مدیریت گردشگری در مناطق ساحلی به‌منظور دستیابی به توسعه پایدار باید در طی مسیر، از رویکرد «مدیریت بخشی» به «مدیریت یکپارچه» انتقال یابد (Gu & Wong, 2008).

مناطق ساحلی به جهت دارا بودن قابلیت‌ها و جاذبه‌های چشمگیر برای رسیدن به گردشگری موفق باید از رهگذر توسعه

گردشگران بهترین اقدام در مدیریت مقصد است (Kafyri et al., 2012). امروزه آموزش به‌عنوان یکی از سازوکارهای اصلی توسعه منابع انسانی در حوزه سازمان‌ها و بنگاه‌های اقتصادی مورد توجه بسیاری از صاحب‌نظران و مسئولین و مدیران آموزش قرار گرفته است. از آنجاکه صنعت گردشگری اساساً فعالیتی خدماتی است، عرضه‌کنندگان آن نقش مهمی در کیفیت آن و رضایت مشتری دارند و در ادبیات گردشگری، فرد ارائه‌کننده خدمات، خود به‌عنوان بخشی از محصول به شمار می‌آید، بنابراین آموزش محیط‌زیست مهم‌ترین نقش را در این مسیر ایفا می‌نماید (Ziyayi, 2004). در واقع آموزش محیط‌زیست و تعلیم به گردشگران نسبت به محیط‌زیست و مسائل مرتبط به آن، در جهت ایجاد آگاهی به حل مسائل مربوط و مشتاق به ارائه راه‌حل‌های صحیح گام برمی‌دارد (Maybodi & Karimzadegan, 2012).

گردشگری در یک مقصد بدون در نظر گرفتن زیست‌بوم‌ها، منابع فرهنگی، اجتماعی و تاریخی ناقص و محکوم به خطا خواهد بود، بر همین اساس به‌موازات رشد و توسعه فزاینده گردشگری در سراسر جهان، نیاز به توسعه گردشگری پایدار به یک موضوع جهانی تبدیل شده است (Ekinci, 2014). از این‌رو توسعه گردشگری پایدار به‌عنوان یک راهبرد مدیریتی در مناطق ساحلی، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد. در خصوص موضوع مورد بررسی در این تحقیق تاکنون نیز مطالعاتی انجام شده است که می‌توان به مطالعه نقش زیرساخت‌های اقامتی فعالیت‌های گردشگری در شهر رشت اشاره نمود (Soleimani Moghadam & Eslami, 2011). در این مطالعه نتایج نشان داد که توجه به زیرساخت‌های اقامتی یکی از مهم‌ترین اجزای نظام فضایی گردشگری می‌باشد؛ از این‌رو کمیت و کیفیت این زیرساخت‌ها در افزایش فعالیت‌های گردشگری به‌ویژه در جذب گردشگران از اهمیت بالایی برخوردار است. ارزیابی عوامل مؤثر در توسعه صنعت گردشگری منطقه آزاد چابهار با بهره‌گیری از روش فرایند تحلیل شبکه‌ای مطالعه دیگری است که نتایج آن بیانگر این است که فاکتورهایی نظیر زیرساخت‌های گردشگری و توان اقتصادی بیشترین سهم را در منطقه دارا می‌باشند (Zarabadi & Abdollah, 2013).

در پژوهش دیگری که در شهرستان نوشهر انجام شده به ارائه راهبردهای گردشگری ساحلی پرداخته شده است (Mogoei et al., 2017). در این مطالعه راهبرد «بازنگری

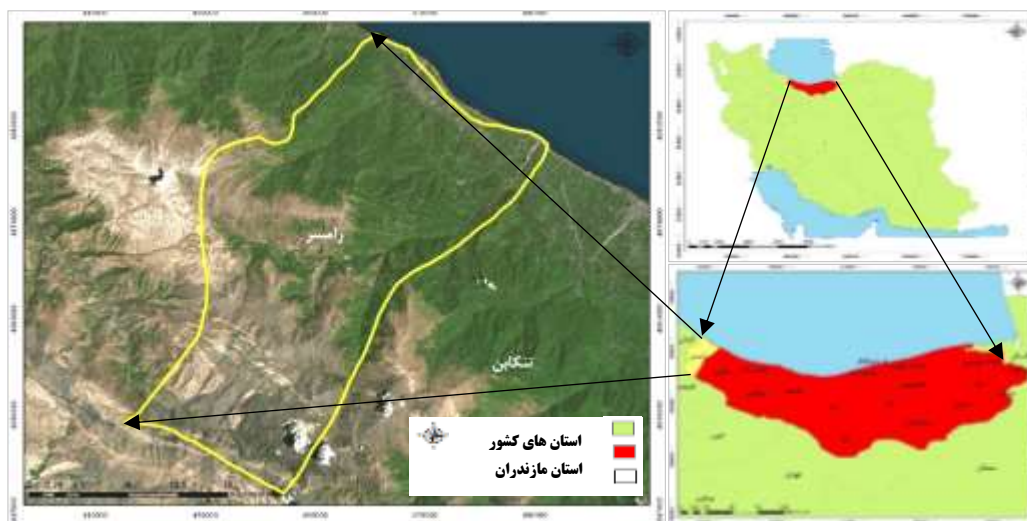
فرصت‌ها و تهدیدهای موجود در منطقه می‌توان با ارائه راهبردهای بهینه به توسعه گردشگری پایدار در این منطقه کمک نمود. بر این اساس برنامه‌ریزی راهبردی کلی‌نگر بوده و می‌تواند رویکردهای مهمی را در یک فضای رقابتی برای هماهنگی و مشارکت در بین ذینفعان فراهم سازد. از این رو اجرای این برنامه منتج به استفاده بهینه از منابع ساحلی، کاهش پیامدهای ناسازگار حاصل از پروژه‌های توسعه‌ای و همچنین دستیابی به مدیریت گردشگری پایدار می‌گردد. در این راستا، مهم‌ترین سؤالات پژوهش حاضر عبارت است از: ۱. چه عواملی در توسعه گردشگری پایدار در منطقه ساحلی رامسر با توجه به دیدگاه گردشگران تأثیرگذار می‌باشد؟ ۲. چه راهبردهایی می‌توان در راستای توسعه گردشگری پایدار در این منطقه ارائه نمود؟

روش پژوهش

منطقه مورد مطالعه

رامسر یکی از شهرستان‌های استان مازندران در شمال ایران است. این شهرستان از سمت شرق به شیرود، از غرب به شهر چابکسر، از جنوب به کوه‌های البرز و از سمت شمال به دریای مازندران محدود شده است. این منطقه مطابق با آخرین تقسیمات سیاسی کشور دارای ۲ شهر به نام‌های رامسر با مساحت ۲۳/۲ کیلومترمربع و کتالم و سادات شهر با مساحت ۱۸/۷ کیلومترمربع، می‌باشد و همچنین از یک بخش با عنوان مرکزی و ۴ دهستان تشکیل شده است. منطقه رامسر از نظر موقعیت جغرافیایی در ۵۰ درجه و ۴۴ دقیقه و ۴۸ ثانیه الی ۵۰ درجه و ۲۵ دقیقه و ۳۴ ثانیه طول شرقی و ۳۶ درجه و ۵۷ دقیقه و ۴۰ ثانیه الی ۳۶ درجه و ۴۷ دقیقه و ۴۶ ثانیه عرض شمالی در غرب استان مازندران، شمال غرب شهرستان رامسر واقع شده است. به دلیل وجود قله‌های مخروطی شکل با پوشش انبوهی از گیاهان متنوع، باغات مرکبات، چای، شالیزارها، برخورداری از ساحل زیبا و منطقه‌های بیلاقی خوش آب‌وهوا، منابع آبی فراوان، وجود فرودگاه و انواع هتل‌ها، وجود چشم‌اندازهای طبیعی و شرایط آب‌وهوایی مساعد موجب جذب گردشگران در تمامی فصول سال شده است (Bahari Meymandi et al., 2018)؛ شکل (۱).

پایدار گردشگری عبور نمایند که دستیابی به توسعه پایدار مستلزم توجه به ارکان اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیط‌زیستی در یک جامعه است. از این رو مدیران مقصدهای گردشگری، با اتخاذ برنامه‌های مدیریت‌شده سعی در ارائه راه‌حل‌های مناسبی برای توسعه گردشگری پایدار دارند (Sayan & Atik, 2011). در مدیریت این مناطق چالش‌های اساسی در طی اجرای فرایندهای گردشگری، به‌منظور ارتقاء پتانسیل‌های طبیعی وجود دارد و رفع این چالش‌ها نیازمند الگوی پایداری می‌باشد که شامل انطباق نیازهای اجتماعی و اولویت‌های توسعه در این مناطق در ارتباط با حفاظت از محیط‌زیست، حمایت و توسعه اقتصادی است. بر این اساس، این مناطق برای جذب بیشتر و تأمین امکانات مناسب با توجه به نیازهای مختلف گردشگران، تحت تأثیر فشارهای فزاینده‌ای هستند که مسلماً توسعه گردشگری پایدار در گرو حفظ محیط‌زیست و استفاده بهینه از امکانات موجود آن می‌باشد (La Page, 2010; Ashok et al., 2017). متأسفانه کشور ایران با داشتن قابلیت‌ها و توانایی‌های بالا در جذب گردشگران، از شرایط مناسبی جهت بهره‌برداری و توسعه زیرساخت‌های اقامتی به‌مانند سایر کشورهای پیشرو در امر گردشگری برخوردار نمی‌باشد. از این رو در طی دهه‌های اخیر در منطقه ساحلی رامسر به دلیل مشکلات متعددی از جمله کمبود زیرساخت‌ها و تسهیلات گردشگری، بالا بودن قیمت اقامتگاه‌ها، غذا و همچنین نبود شبکه دفع و تصفیه فاضلاب منجر به توسعه گردشگری بدون برنامه‌ریزی در این منطقه شده است که نتیجه آن تخریب محیط‌زیست و کاهش پایداری در این سواحل است. علاوه بر این پتانسیل بالای گردشگری و وجود جاذبه‌های طبیعی فراوان و همچنین تعداد بالای گردشگران و قابلیت توسعه بالای این منطقه، از دیگر عواملی می‌باشد که در این مطالعه مورد توجه قرار گرفت. بر این اساس با توجه به اهمیت مسئله و ضرورت توجه به رونق گردشگری در کشور، هدف این پژوهش شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری پایدار از منظر گردشگران در منطقه ساحلی رامسر می‌باشد. از این رو جمع‌آوری نظرات گردشگران و تحلیل آن می‌تواند نقش بسزایی در برنامه‌ریزی، مدیریت پایدار سواحل و رونق گردشگری با توجه به ملاحظات محیط‌زیستی در منطقه داشته باشد. علاوه بر این با بررسی نقاط قوت، ضعف،

شکل ۱. موقعیت شهرستان رامسر در تقسیمات سیاسی کشور

Fig. 1. The location of Ramsar city in the political divisions of the country

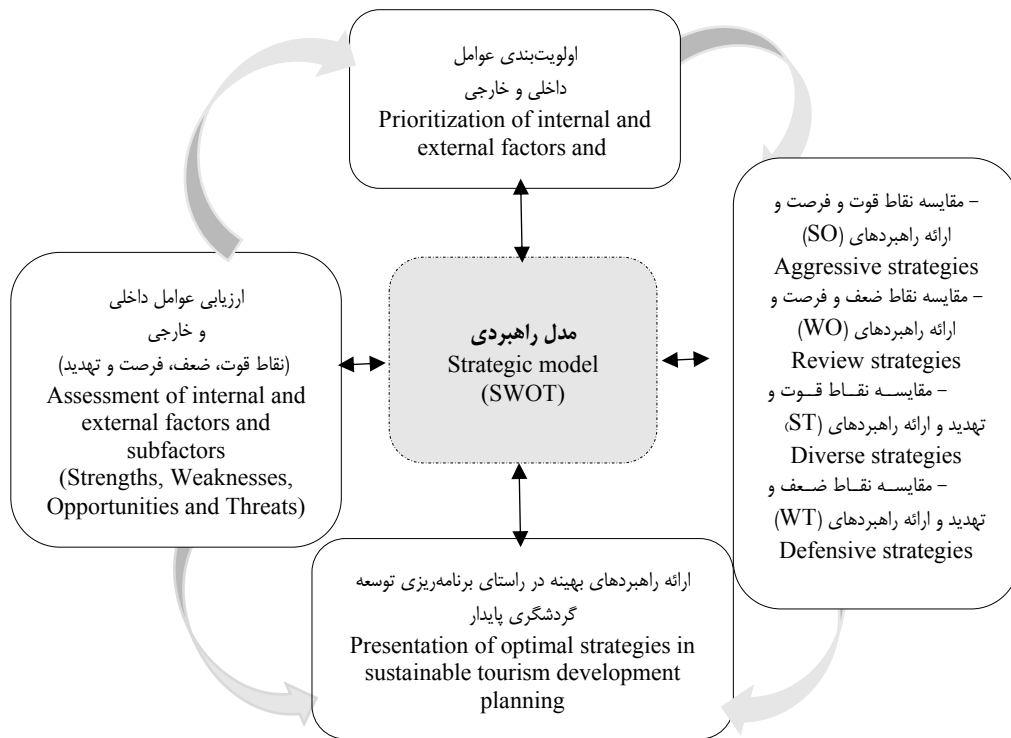
بر این جهت برنامه‌ریزی راهبردی به شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدیدهای موجود در منطقه و ارائه راهبردهای بهینه با استفاده از مدل SWOT- ANP پرداخته شد. برنامه‌ریزی راهبردی، فرایندی نظام‌مند است که شامل بررسی‌های محیطی (داخلی و خارجی)، تدوین راهبردها، ارزیابی و کنترل آن است (مصلاهی، ۱۳۸۶). مدل ترکیبی فرایند تحلیل شبکه‌ای SWOT- ANP، به منظور بهبود و کاهش نقاط ضعف موجود در گام‌های اندازه‌گیری و ارزیابی تحلیل SWOT، به کار گرفته می‌شود. مدل ANP یکی از فرایندهای تصمیم‌گیری چند معیاره می‌باشد و در مجموعه مدل‌های جبرانی قرار می‌گیرد. مزیت اصلی این مدل سنجش شاخص‌های مختلف بر اساس روابط آنها می‌باشد و با توجه به پیچیدگی مسائل مختلف می‌تواند نتایج بهتری را به دنبال داشته باشد (Faraji et al., 2010).

مدل SWOT: با استفاده از این مدل به تدوین نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید و همچنین ارائه راهبردهای بهینه جهت توسعه گردشگری پایدار در منطقه ساحلی رامسر پرداخته شد. مراحل این مدل مطابق شکل ۲ می‌باشد (Pourahmad et al., 2013).

روش شناسی

تحقیق حاضر با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی به ارزیابی عوامل مؤثر در توسعه گردشگری پایدار در منطقه ساحلی رامسر با نظرسنجی از گردشگران با استفاده از تکنیک تحلیل راهبردی سوات (SWOT¹) پرداخته شده است. این پژوهش مبتنی بر روش پیمایشی بوده و از پرسشنامه به‌عنوان ابزار گردآوری اطلاعات استفاده شده است. تعداد گردشگران با توجه به گزارش سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان مازندران در سال ۹۵، ۱ میلیون و ۷۹۶ هزار و ۱۵۷ نفر بوده‌اند. بر این اساس مطابق با فرمول کوکران با ضریب اطمینان ۰/۹۵، تعداد ۳۸۳ پرسشنامه به‌صورت تصادفی در منطقه مورد مطالعه در بین گردشگران توزیع گردید. قابل‌ذکر می‌باشد که شاخص‌های موردسنجش از طریق مطالعات پیشین و همچنین با توجه به نظر جمعی از متخصصان ذی‌ربط و آشنا به محدوده مورد مطالعه (صاحب‌نظران در حوزه‌های گردشگری و محیط‌زیست) شناسایی و در قالب پرسشنامه طراحی گردید. همچنین برای سنجش روایی (اعتبار) با استفاده از روایی صوری، نظرات گردشگران بررسی و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ در محیط نرم‌افزار SPSS معادل ۰/۸۷ تعیین شد که گویای هماهنگی و پایایی بالای داده‌ها می‌باشد. علاوه

1. Strength, Weakness, Opportunity, and Threat (SWOT) Analysis

شکل ۲. مراحل اصلی مدل SWOT (Pourahmad et al., 2013)

Fig. 2. The main stages of the SWOT model

جدول ۱. مقادیر اهمیت نسبی برای مقایسات زوجی (مأخذ: Saaty, 1996)

Table 1. Relative significance values for pairwise comparisons

محاسبه وزن (اصول ارزش‌دهی به متغیرها)
Weight calculation (principles of valuing variables)

ترجیحات (قضاوت شفاهی)
Preferences (oral judgment)

مقدار عددی	ترجیحات (قضاوت شفاهی)
9	کاملاً مرجح یا کاملاً مهم‌تر یا کاملاً مطلوب‌تر Extremely preferred
7	ترجیح با اهمیت یا مطلوبیت خیلی قوی Very strongly preferred
5	ترجیح با اهمیت یا مطلوبیت قوی Strongly preferred
3	کمی مرجح یا کمی مهم‌تر یا کمی مطلوب‌تر Moderately preferred
1	ترجیح یا اهمیت یا مطلوبیت یکسان Equally preferred
2, 4, 6, 8	ترجیحات بین فواصل قوی Strong preferred between intervals

مدل ANP: این مدل شامل ۴ مرحله به شرح ذیل می‌باشد (Saaty, 1996; Panic & Lovren, 2014):

۱. ساخت مدل و تبدیل مسئله به یک ساختار شبکه‌ای: در این مرحله مسئله موردنظر به یک ساختار شبکه‌ای که در آن گره‌ها به‌عنوان خوشه‌ها مطرح هستند، تبدیل می‌گردد.

۲. تشکیل ماتریس مقایسات زوجی (دودویی) و تعیین بردارهای اولویت: در این بخش، عناصر تصمیم در هر یک از خوشه‌ها، بر اساس میزان اهمیت آنها در ارتباط با ابعاد کنترلی دوجه‌دو مورد مقایسه قرار گرفته و اهمیت نسبی عناصر بر اساس مقیاس ۹ کمیتی سنجیده می‌شود (جدول ۱). در این قسمت، بردار اهمیت داخلی از طریق رابطه (۱) محاسبه می‌شود که نشانگر اهمیت نسبی عناصر یا خوشه‌ها می‌باشد.

$$AW = KW$$

رابطه ۱: در این رابطه A: ماتریس مقایسات زوجی (دودویی) معیارها، W: بردار ویژه (ضریب اهمیت) و K: بزرگترین مقدار عددی می‌باشد.

ستون مربوط به گزینه‌ها در سوپر ماتریس حد نرمالیزه شده قابل حصول خواهد بود. چنانچه سوپر ماتریس، فقط بخشی از شبکه که وابستگی متقابل دارند را شامل شود و گزینه‌ها در سوپر ماتریس در نظر گرفته نشوند، لازم است تا محاسبات بعدی صورت گیرد و اولویت کلی گزینه‌ها به دست آید. در نهایت گزینه‌ای که بیشترین اولویت کلی را داشته باشد، به‌عنوان برترین گزینه برای موضوع مورد نظر انتخاب می‌گردد.

یافته‌های پژوهش

تحلیل یافته‌های توصیفی

بر اساس یافته‌های پژوهش پاسخگویان شامل ۴۳/۳٪ مردان و ۵۶/۶٪ زنان می‌باشند. هم‌چنین بیشترین درصد پاسخگویان در گروه سنی ۳۰ تا ۴۰ سال با ۴۵/۷٪ و کمترین درصد پاسخگویان نیز با ۴/۷٪ در گروه سنی کمتر از ۲۰ سال می‌باشند. تحلیل‌های صورت گرفته در ارتباط با میزان سواد پاسخگویان نشان می‌دهد که بیشترین درصد از افراد با ۴۶٪ دارای تحصیلات کارشناسی و کمترین تعداد افراد با ۵/۲٪ دارای سطح سواد زیر دیپلم می‌باشند. هم‌چنین اکثر پاسخگویان با ۳۸/۱٪ دارای شغل‌های دولتی و ۱۶/۷٪ دارای شغل‌هایی به‌غیر از دولتی، آزاد و غیره (سایر) می‌باشند. علاوه بر این بررسی‌ها نشان داد که پاسخگویان از نظر میزان درآمد، افرادی با ۲ تا ۳ میلیون تومان با ۴۸/۳٪ دارای بیشترین درآمد و ۳/۹٪ با بیش از ۴ میلیون تومان دارای کمترین درآمد می‌باشند (جدول ۲).

۳) تشکیل سوپر ماتریس و تبدیل آن به سوپر

ماتریس حد: برای دستیابی به اولویت‌های کلی در یک سیستم با تأثیرات متقابل، بردارهای اولویت‌های داخلی در ستون‌های مناسب یک ماتریس وارد می‌شوند. در نتیجه، یک سوپر ماتریس که هر بخش از این ماتریس ارتباط بین دو خوشه در یک سیستم را نشان می‌دهد، به دست می‌آید. در این سوپر ماتریس، W_{21} برداری است که اثرات هدف بر روی ابعاد W_{32} اثرات ابعاد بر روی متغیرها را نشان می‌دهند و I ماتریس واحد است. اگر ابعاد دارای تأثیرات متقابل باشند، فرایند تحلیل سلسله مراتبی به فرایند شبکه‌بندی تبدیل می‌شود. تأثیرات متقابل ابعاد بر یکدیگر از طریق وارد کردن ماتریس W_{22} در سوپر ماتریس W_n امکان‌پذیر می‌باشد. در مرحله بعد، سوپر ماتریس موزون از طریق ضرب مقادیر سوپر ماتریس ناموزون در ماتریس خوشه‌ای محاسبه می‌شود. سپس از طریق نرمالیزه کردن سوپر ماتریس حد با به توان رساندن تمامی عناصر سوپر ماتریس موزون تا زمانی که واگرایی حاصل شود، یا به عبارتی دیگر تمامی عناصر سوپر ماتریس همانند هم شوند، از طریق رابطه (۲) محاسبه می‌شوند.

$$W_n = \begin{pmatrix} 0 & 0 & 0 \\ 0 & W_{22} & W_{21} \\ W_{33} & W_{32} & 0 \end{pmatrix}$$

$$\lim_{K \rightarrow \infty} W_n^K \quad \text{رابطه ۲:}$$

۴) انتخاب گزینه برتر: اگر سوپر ماتریس تشکیل شده

در مرحله سوم، کل شبکه را در نظر گرفته باشد، یعنی گزینه‌ها نیز در سوپر ماتریس لحاظ شده باشند، اولویت کلی گزینه‌ها از

جدول ۲. توزیع پاسخگویان برحسب ویژگی‌های عمومی

Table 2. Distribution of respondents by general characteristics

درصد Percentage	فراوانی Abundance	متغیرها به تفکیک Separated variables	متغیرهای عمومی General variables	ردیف Row
43.3%	166	مرد Man	جنس Gender	۱
56.6%	217	زن Female		
4.7%	18	کمتر از ۲۰ سال Less than 20 years	سن Age	۲
41.7%	160	بین ۲۰ تا ۳۰ سال Between 20 - 30 years		
45.7%	175	بین ۳۰ تا ۴۰ سال Between 30 - 40 years		

7.8%	30	بیشتر از ۴۰ سال More than 40 years		
5.2%	20	زیر دیپلم High school		
40.4%	155	دیپلم و فوق دیپلم Diploma and post-diploma	میزان تحصیلات Level of Education	۳
46%	176	کارشناسی Bachelor's degree		
8.3%	32	ارشد و بالاتر M.Sc. degree and higher		
38.1%	146	دولتی Governmental		
27.1%	107	آزاد Free	شغل Job	۴
17.2%	66	دانشجو Student		
16.7%	64	سایر Other		
38.6%	148	کمتر از ۲ میلیون تومان Less than 2 million tomans		
48.3%	185	۲-۳ میلیون تومان 2-3 million tomans	میزان درآمد Level of Income	۵
9.1%	35	۳-۴ میلیون تومان 3-4 million tomans		
3.9%	15	بیش از ۴ میلیون تومان More than 4 million tomans		

تحلیل شاخص‌های مؤثر در توسعه گردشگری پایدار

جهت شناسایی عوامل مؤثر در توسعه گردشگری پایدار در منطقه ساحلی رامسر پرسش‌نامه‌های نظرسنجی با استفاده از طیف لیکرت در مقیاس رتبه‌ای مطابق جدول ۳ تهیه گردید. شاخص‌های موردسنجش شامل میزان تمایل گردشگران به پرداخت ورودی، زمان نظافت ساحل، وضعیت بهداشت محیطی، انواع سازه‌ها برای سکوهای استراحت، انواع فعالیت‌های پیشنهادی در ساحل، انواع مکان‌های اقامتی، دسترسی به خدمات و تسهیلات رفاهی، امنیت اجتماعی گردشگران، مسیرهای دسترسی مناسب به ساحل و رفتار اجتماعات محلی و میزان استقبال آن‌ها، طبقه‌بندی و به شرح ذیل مورد تحلیل قرار گرفت.

همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد در خصوص سنجش میزان تمایل گردشگران به پرداخت ورودی ۵۲/۲٪ از

پاسخگویان دو گزینه کم و خیلی کم را انتخاب کرده‌اند. همچنین در خصوص مبلغ پرداختی به‌عنوان ورودی به مناطق ساحلی ۴۸٪ از افراد، مبلغ پیشنهادی خود را ذکر کرده‌اند که مبالغ پیشنهادی عمدتاً بین ۲ تا ۵ هزار تومان بوده است. از نظر وضعیت بهداشت محیط ۵۰/۳٪ از گردشگران با تفکیک زباله‌ها در ساحل موافق بوده‌اند و همچنین ۴۹/۷٪ نیز با تعویض سطل‌های زباله بیشترین موافقت را داشته‌اند. علاوه بر این از گردشگران خواسته شد که نظر خود را نسبت به زمان نظافت ساحل مشخص نمایند که با توجه به نتایج به‌دست‌آمده ۵۳/۸٪ گردشگران با نظافت به‌صورت مداوم موافق می‌باشند و همچنین ۳۹/۱٪ با نظافت در روز و تنها ۷٪ موافق به نظافت در شب بوده‌اند. همچنین در این پرسش‌نامه‌ها جنس سکوهای استراحت گردشگران از آنها نظرخواهی گردید که اکثر آنها با ۳۸/۹٪ سازه‌هایی از جنس مواد طبیعی و ساده، ۳۲/۳٪ سازه‌های پیش‌ساخته، ۲۵/۸٪ سازه‌های سیمانی و ۳٪ از گردشگران

موردتوجه قرار گرفت که بیشتر پاسخگویان با ۴۰/۷۳٪ سرویس بهداشتی، ۳۶٪ آب آشامیدنی، ۳۱/۵٪ سوپرمارکت و مراکز خرید و ۲۹/۵٪ نمازخانه را انتخاب کردند. علاوه بر این یکی دیگر از شاخص‌های موردسنجش در منطقه، امنیت اجتماعی گردشگران است که ۴۷/۵٪ از پاسخگویان موافق به افزایش امنیت در ساحل می‌باشند. علاوه بر این از نظر مسیرهای مناسب جهت دسترسی به ساحل ۲۲/۱٪ موافق به مسیرهای دسترسی بهتر جهت پیاده‌روی در ساحل موافقت داشتند و در نهایت آخرین شاخصی که در پرسشنامه از گردشگران نظرخواهی گردید، رفتار اجتماعات محلی و میزان استقبال آنها از گردشگران بوده است که ۲۱/۱٪ از گردشگران این شاخص را با اهمیت، ارزیابی کرده‌اند.

نسبت به جنس سازه‌ها بی‌نظر بوده‌اند. یکی دیگر از شاخص‌های مطرح‌شده در پرسشنامه‌ها انواع فعالیت‌های تفریحی در ساحل است که در قالب ۵ نوع از فعالیت تفریحی به گردشگران پیشنهاد گردید که با توجه به نتایج بیشتر پاسخ‌دهندگان با ۴۳/۸٪ تفریحات موتوری، ۴۰/۹٪ شنا، ۳۷/۸٪ سوارکاری و ۱۳/۸٪ با پیاده‌روی در ساحل بیشترین موافقت را داشته‌اند. در منطقه ساحلی رامسر به‌منظور توسعه زیرساخت‌های اقامتی نظیر هتل، مهمان‌پذیر و ... از گردشگران نظرخواهی گردید که ۴۵/۱٪ آن‌ها با هتل، ۴۲/۸٪ با اقامتگاه-های بوم گردی، ۲۲/۸٪ با مهمان‌پذیر و ۴/۶٪ با چادر در ساحل موافق بوده‌اند. علاوه بر این از نظر خدمات و تسهیلات رفاهی چهار نیاز ضروری گردشگران نظیر آب آشامیدنی، سرویس بهداشتی، نمازخانه، سوپرمارکت و مراکز خرید

جدول ۳. تحلیل نظرات گردشگران به عوامل مؤثر در توسعه گردشگر پایدار در منطقه ساحلی رامسر

Table 3. Analysis of tourists' viewpoints on the factors affecting the development of sustainable tourism in the coastal area of Ramsar

میزان تمایل گردشگران به پرداخت ورودی The willingness of tourists to pay for entry					
مقدار قابل پرداخت از سوی گردشگران Amount payable by tourists		مقیاس سنجش Testing scale	میزان موافقت گردشگران با اخذ ورودی The extent to which tourists agree to receive entry		مقیاس سنجش Testing scale
درصد Percentage	تعداد Number		درصد Percentage	تعداد Number	
39.4	151	۱۰ هزار تومان thousand 10 tomans	6.7	26	خیلی زیاد Very high
6	23	۲۰ هزار تومان thousand 20 tomans	21.9	84	زیاد High
6.7	26	۳۰ هزار تومان thousand 30 tomans	19	73	نظری ندارم No comments
48	182	مبلغ پیشنهادی Suggested cost	26.1	100	کم Low
			26.1	100	خیلی کم Very low
وضعیت بهداشت محیطی Environmental health status					
تعویض سطل‌های زباله Replacement bins		مقیاس سنجش Testing scale	تفکیک زباله Waste segregation		مقیاس سنجش Testing scale
درصد Percentage	تعداد Number		درصد Percentage	تعداد Number	
49.7	190	خیلی زیاد Very high	50.3	193	خیلی زیاد Very high
35.2	135	زیاد High	32.6	125	زیاد High
10.9	42	متوسط Moderate	10.4	40	متوسط Moderate
3.1	12	کم Low	2.6	10	کم Low
1	4	خیلی کم Very low	3.9	15	خیلی کم Very low
زمان نظافت ساحل					

Beach cleaning time								
مداوم continuous		شب Night		روز Day				مقیاس سنجش Testing scale
درصد Percentage	تعداد Number	درصد Percentage	تعداد Number	درصد Percentage	تعداد Number			
53.8	206	7	27	34.2	131			خیلی زیاد Very high
25.5	98	12.5	48	39.1	149			زیاد High
14.8	57	36.3	139	16.9	65			متوسط Moderate
3.6	14	24.8	95	6	23			کم Low
2	8	19.3	74	3.9	15			خیلی کم Very low
انواع سازه‌ها برای سکوه‌های استراحت Types of structures for rest platforms								
بدون پاسخ No answer		مواد طبیعی و ساده Natural and simple materials		سازه‌های پیش‌ساخته Prefabricated structures		سیمان Cement		مقیاس سنجش Testing scale
درصد Percentage	تعداد Number	درصد Percentage	تعداد Number	درصد Percentage	تعداد Number	درصد Percentage	تعداد Number	
3	12	39.8	152	19.5	75	9.9	38	خیلی زیاد Very high
5.4	21	33.1	127	21.6	83	12.2	47	زیاد High
19.5	75	19.8	76	32.3	143	30.8	118	متوسط Moderate
34.4	132	4.6	18	14.3	55	27.4	105	کم Low
37.3	143	2.6	10	7	27	19.5	75	خیلی کم Very low
انواع فعالیت‌های پیشنهادی در ساحل Types of proposed activities on the beach								
تفریحات موتوری Motor recreation		سوارکاری Equestrian		شنا Swim		پیاده‌روی Walking		مقیاس سنجش Testing scale
درصد Percentage	تعداد Number	درصد Percentage	تعداد Number	درصد Percentage	تعداد Number	درصد Percentage	تعداد Number	
43.8	168	37.8	145	40.9	157	13.8	53	خیلی زیاد Very high
27.6	106	29.2	112	32.1	123	19.5	75	زیاد High
22.9	88	21.6	83	19.5	75	32.1	123	متوسط Moderate
3.9	15	7.3	28	5.2	20	22.3	88	کم Low
1.5	6	3.8	15	2	8	11.48	44	خیلی کم Very low
انواع مکان‌ها اقامتی در ساحل A variety of locations stay on the beach								
چادر در ساحل Tent in the beach		اقامتگاه بوم گردی Tourist accommodation		مهمان‌پذیر Motel		هتل Hotel		مقیاس سنجش Testing scale
درصد Percentage	تعداد Number	درصد Percentage	تعداد Number	درصد Percentage	تعداد Number	درصد Percentage	تعداد Number	
4.6	18	42.8	164	22.4	86	45.1	173	خیلی زیاد Very high
8.8	34	35.2	135	25.5	98	31.5	121	زیاد High

35.5	136	13.5	52	30.8	118	18.5	71	متوسط Moderate	
28.1	108	5.7	22	7	27	3.9	15	کم Low	
22.7	87	2.6	10	14	54	1	4	خیلی کم Very low	
دسترسی به خدمات و تسهیلات رفاهی Access to welfare services and facilities									
سوپرمارکت و مراکز خرید Supermarkets and shopping malls		نمازخانه Chapel		سرویس بهداشتی W.C		آب آشامیدنی Drinking water		مقیاس سنجش Testing scale	
درصد Percentage	تعداد Number	درصد Percentage	تعداد Number	درصد Percentage	تعداد Number	درصد Percentage	تعداد Number		
31.5	113	29.5	121	40.73	156	36	138	خیلی زیاد Very high	
22.9	128	33.4	88	32.8	126	33	128	زیاد High	
32.8	77	20.1	126	16.9	65	20.1	77	متوسط Moderate	
9.1	44	11.4	35	8.6	33	6.2	24	کم Low	
3.6	21	5.4	14	1	4	2	8	خیلی کم Very low	
رفتار اجتماعات محلی و استقبال آنها Behavior of local communities and their reception			امنیت اجتماعی گردشگران در ساحل Social security tourists on the beach			مسیرهای دسترسی مناسب به ساحل Convenient access routes to the beach			مقیاس سنجش Testing scale
درصد Percentage	تعداد Number	درصد Percentage	تعداد Number	درصد Percentage	تعداد Number	درصد Percentage	تعداد Number		
21.1	81	47.5	182	22.1	85	22.1	85	خیلی زیاد Very high	
18.5	71	31.5	121	24.2	93	24.2	93	زیاد High	
31.8	122	17.2	66	37.3	143	37.3	143	متوسط Moderate	
16.7	64	3.1	12	6.7	26	6.7	26	کم Low	
9.1	35	0.5	2	9.3	36	9.3	36	خیلی کم Very low	

زیر معیار و نقاط تهدید با ۵ زیر معیار، شناسایی گردید که در جدول ۴ قابل مشاهده است.

تحلیل عوامل داخلی و خارجی و ارائه راهبردها

در این مرحله ماتریسی از عوامل داخلی و خارجی شامل نقاط قوت با ۹ زیر معیار، نقاط ضعف با ۷ زیر معیار، نقاط فرصت با ۸

جدول ۴. ماتریسی از عوامل داخلی و خارجی در منطقه ساحلی رامسر

Table 4. Matrix of internal and external factors in Ramsar coastal area

عوامل داخلی Internal Factors	
ضعف‌ها (W) Weaknesses	قوت‌ها (S) Strengths
W ₁ : فقدان سازوکارهای نظارتی بر ساخت‌وسازهای بی‌رویه Lack of monitoring mechanisms over irregular constructions	S ₁ : آب‌وهوای مطبوع و دلنشین Pleasant and enjoyable climate: S ₁
W ₂ : ضعف مدیریتی، عدم نظارت و کنترل سازمان‌های ذی‌ربط Weak management, lack of monitoring and control of relevant organizations	S ₂ : برخورداری از جنگل بکر و زیبا Having a pristine and beautiful forest: S ₂
W ₃ : پایین بودن سطح آگاهی جوامع محلی و گردشگران	S ₃ : برخورداری از روستاهای تاریخی و زیبا Having historical and beautiful villages: S ₃
	S ₄ : برخورداری از چشم‌اندازها و جاذبه‌های متنوع گردشگری

Low level of awareness of local communities and tourists : W ₃	Having a variety of landscapes and tourist attractions: S ₄
W ₄ : ناکافی بودن سطح آموزش گردشگری	S ₅ : برخورداری از منابع آبی فراوان نظیر چشمه‌ها و رودخانه‌ها
Insufficient level of tourism education: W ₄	Having abundant water resources such as springs and rivers : S ₅
W ₅ : وجود انواع آلودگی‌های محیطی	S ₆ : برخورداری از انواع تفریحات هیجان‌انگیز و متنوع گردشگری (تفریحات آبی، جنگل نوردی، تله‌کابین، شهربازی، کارتینگ، زیپ لاین و...)
Existence of various environmental pollutants: W ₅	Having a variety of exciting and diverse tourism: S ₆ recreations (water recreation, forest climbing, cable cars, amusement park, karting, zip line, etc.)
W ₆ : هم‌جواری کاربری‌های ناسازگار با برخی از جاذبه‌ها	S ₇ : کسب شهرت در صنایع دستی و سوغات‌های محلی
Proximity of incompatible land uses to some attractions : W ₆	Reputation in local handicrafts and souvenirs: S ₇
W ₇ : عدم هماهنگی و تعاملات کافی در بین سازمان‌های ذی‌ربط	S ₈ : برخورداری از انواع هتل‌ها و فرودگاه
Insufficient coordination and interaction between relevant organizations : W ₇	Having a variety of hotels and airports: S ₈
	S ₉ : قرارگیری در مسیرهای ارتباطی و مجاورت با شهرهای پرجمعیت
	Located on communication routes and adjacent to densely populated cities : S ₉

عوامل خارجی

External Factors

تهدیدها (T)	فرصت‌ها (O)
Threats	Opportunities
T ₁ : افزایش سطح آلودگی‌ها و تخریب محیط‌زیست	O ₁ : امکان توسعه انواع شغل‌های مرتبط با گردشگری
Increased levels of pollution and environmental degradation : T ₁	Possibility of developing a variety of jobs related to tourisms : O ₁
T ₂ : افزایش تغییرات کاربری اراضی در توسعه‌های بدون برنامه	O ₂ : امکان توسعه مسیرهای دسترسی و شبکه‌های حمل‌ونقل
Increase land use change in unplanned development : T ₂	Capability to develop access routes and transportation networks : O ₂
T ₃ : فقدان یا عدم اجرای طرح‌های مدیریت پایدار گردشگری	O ₃ : امکان توسعه زیرساخت‌های گردشگری
Lack or non-implementation of sustainable tourism management plans : T ₃	Possibility of developing tourism infrastructure : O ₃
T ₄ : تهدید زیستگاه‌های منطقه با توسعه فعالیت‌های گردشگری بدون برنامه و بیش از پتانسیل منطقه	O ₄ : امکان توسعه تفریحات متنوع آموزشی، ورزشی، سرگرمی و غیره.
Threatening the habitats of the area by developing tourism activities without a plan and beyond potential of the area : T ₄	Capability to develop a variety of educational, sports, entertainment, etc. recreation : O ₄
T ₅ : افزایش مستمر قیمت زمین و مسکن به دلیل نبود نظارت‌های لازم	O ₅ : امکان سرمایه‌گذاری بخش‌های خصوصی در منطقه
Continuous increase in land and housing prices due to lack of necessary supervision : T ₅	Possibility of private sector investment in the region : O ₅
	O ₆ : امکان توسعه و اجرای انواع طرح‌های گردشگری
	Possibility of developing and implementing various tourism projects : O ₆
	O ₇ : امکان توسعه ارزش‌های نوین فرهنگی و توسعه صنایع دستی منطقه
	Possibility of developing new cultural values and development of handicrafts in the area : O ₇
	O ₈ : امکان توسعه زیرساخت‌های اطلاعاتی و ارتباطی
	Possibility of developing information and communication infrastructures : O ₈

نقاط قوت با ۴۹۶/۰ امتیاز در برابر ۲۲۵/۰ امتیاز نقاط ضعف و نقاط فرصت با امتیاز ۳۴۵/۰ در برابر ۱۱۷/۰ امتیاز نقاط تهدید، شناسایی شد. بر این اساس عوامل داخلی با ۷۲۱/۰ امتیاز در

توسعه مدل تحلیل شبکه‌ای (مقایسات زوجی)

با استفاده از مدل ANP مقایسات زوجی بر معیارها و زیر معیارها، با توجه به نظر کارشناسان صورت گرفته است که در جدول ۵ قابل مشاهده می‌باشد. با توجه به نتایج به دست آمده،

برابر ۰/۴۶۲ امتیاز عوامل خارجی، از وضعیت مناسب‌تری برخوردار می‌باشند.

جدول ۵. وزن دهی به معیارها و زیر معیارهای ماتریس عوامل داخلی و خارجی

Table 5. Weighing the criteria and sub-criteria of the matrix of internal and external factors

وزن نهایی Final weight	وزن زیر معیارها Sub factors weight	زیر معیارها (عوامل داخلی) Sub factors (Internal Factors)	وزن معیارها Factors weight	معیارها Factors
0.077	0.157	S ₁	0.496	قوت‌ها (S) Strengths
0.075	0.152	S ₂		
0.037	0.075	S ₃		
0.086	0.174	S ₄		
0.055	0.111	S ₅		
0.040	0.082	S ₆		
0.042	0.085	S ₇		
0.036	0.074	S ₈		
0.044	0.09	S ₉		
0.042	0.187	W ₁	0.225	ضعف‌ها (W) Weaknesses
0.034	0.154	W ₂		
0.036	0.163	W ₃		
0.019	0.088	W ₄		
0.041	0.183	W ₅		
0.024	0.107	W ₆		
0.026	0.118	W ₇		
وزن نهایی Final weight	وزن زیر معیارها Sub factors weight	زیر معیارها (عوامل خارجی) Sub factors (External Factors)	وزن معیارها Factors weight	معیارها Factors
0.062	0.181	O ₁	0.345	فرصت‌ها (O) Opportunities
0.033	0.097	O ₂		
0.064	0.188	O ₃		
0.050	0.146	O ₄		
0.043	0.127	O ₅		
0.040	0.118	O ₆		
0.023	0.068	O ₇		
0.025	0.075	O ₈		
0.026	0.228	T ₁	0.117	تهدیدها (T) Threats
0.022	0.196	T ₂		
0.021	0.188	T ₃		
0.024	0.210	T ₄		
0.020	0.178	T ₅		

صورت گرفت که این راهبردها شامل تهاجمی - رقابتی (SO)، تنوع (ST)، بازنگری (WO) و تدافعی (WI) می‌باشند. پس از تعیین راهبردها، به منظور انتخاب راهبرد برتر از بین راهبردهای تعیین شده به مقایسات زوجی با توجه به نظر کارشناسان پرداخته شد (جدول ۷).

تعیین راهبردها و انتخاب راهبرد برتر

مطابق با جدول ۶، انتخاب راهبردها از طریق بررسی‌های انجام شده بر روی فاکتورهای داخلی (نقاط قوت و ضعف) و خارجی (نقاط فرصت و تهدید) مؤثر بر گردشگری در منطقه ساحلی رامسر به منظور بهبود در برنامه‌ریزی در سطح منطقه

جدول ۶. ماتریسی از راهبردها در منطقه ساحلی رامسر

Table 6. A matrix of strategies in the Ramsar coastal area

نقاط ضعف (W) Weaknesses	نقاط قوت (S) Strengths	ماتریس matrix SWOT
راهبردهای بازنگری (WO) Review strategies - افزایش سطح آموزش گردشگران از طریق توسعه انواع تفریحات متنوع آموزشی، ورزشی، سرگرمی و غیره. Increasing the level of education of tourists through the development of various educational, sports, entertainment, etc. - افزایش نظارت و کنترل از طریق هماهنگی و تعاملات با بخش های خصوصی Increase monitoring and control through coordination and interaction with the private sector - توسعه زیرساخت های اطلاعاتی و ارتباطی به منظور افزایش سطح آگاهی جوامع محلی و گردشگران Development of information and communication infrastructure in order to increase the level of awareness of local communities and tourists	راهبردهای تهاجمی- رقابتی (SO) Aggressive strategies - توسعه ارزش های نوین فرهنگی و صنایع دستی جهت کسب شهرت در بین سایر مقاصد گردشگری Development of new cultural values and handicrafts to achieve fame among other tourism destinations - توسعه انواع شغل های مرتبط با گردشگری با بهره گیری از انواع چشم اندازها و جاذبه های متنوع گردشگری Development of various jobs related to tourism by using a variety of perspectives and various tourist attractions - توسعه انواع تفریحات هیجان انگیز و متنوع گردشگری از طریق سرمایه گذاری در بخش های خصوصی Development of a variety of exciting and diverse recreational tourism through investment in the private sector - توسعه انواع طرح های گردشگری در منطقه به منظور بهره گیری از آب و هوای مطبوع و دلنشین، برخورداری از جنگل بکر و زیبا و منابع آبی فراوان نظیر چشمه ها و رودخانه ها Development of various tourism projects in the area to enjoy pleasant climate, enjoy pristine and beautiful forests, and abundant water resources such as springs and rivers.	فرصت ها (O) Opportunities
راهبردهای تدافعی (WT) Defensive strategies - افزایش سازوکارهای نظارتی بر ساخت و سازهای بی رویه Increasing the monitoring mechanisms on irregular constructions - افزایش هماهنگی در بین سازمان های ذی ربط به منظور کنترل قیمت زمین و مسکن Increasing coordination between relevant organizations to control land and housing prices - اجرای طرح های مدیریت پایدار گردشگری به منظور کنترل اثرات ناشی از توسعه فعالیت های گردشگری Implementation of sustainable tourism management plans to control the impacts of the development of tourism activities	راهبردهای تنوع (ST) Diverse strategies - کنترل سطح آلودگی ها و تخریب محیط زیست به منظور حفاظت از چشم اندازها و جاذبه های متنوع گردشگری Controlling the level of pollution and environmental degradation to protect the various landscapes and tourist attractions - کنترل تغییرات کاربری اراضی به منظور جلوگیری از تخریب جنگل های بکر و زیبا Controlling land use changes in order to prevent the destruction of pristine and beautiful forests - افزایش نظارت بر مسیرهای دسترسی و ارتباطی شهرهای پرجمعیت به منظور کاهش تهدید زیستگاه ها Increase monitoring of access and communication routes of densely populated cities to reduce the threat to habitats	تهدیدها (T) Threats

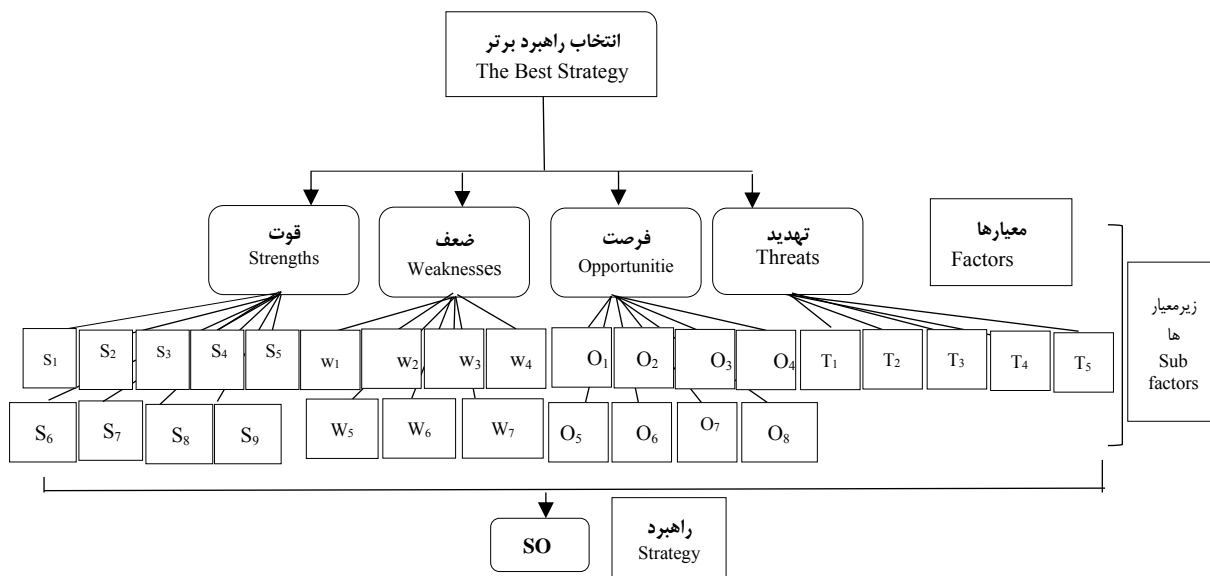
قرار گیرد (شکل ۳). پس از راهبردهای تهاجمی-رقابتی، راهبردهای تنوع (ST) با امتیاز ۰/۳۸۱، راهبردهای بازنگری (WO) با امتیاز ۰/۲۳۶ و راهبردهای تدافعی (WT) با امتیاز ۰/۱۹۳ قرار دارند.

مطابق با جدول ۷، از بین راهبردهای مطرح شده در جدول ۶ و مقایسات زوجی حاصل از نظرات کارشناسان به منظور توسعه و برنامه ریزی راهبردی در منطقه، راهبرد تهاجمی-رقابتی (SO) با امتیاز ۰/۵۴۴ به عنوان راهبرد برتر انتخاب گردید که این راهبردها باید مورد توجه مدیران و برنامه ریزان

جدول ۷. ماتریس وزن دهی شده راهبردها با استفاده از مدل ANP

Table 7. Weighted matrix of strategies using ANP model

راهبردها Strategies				وزن زیر معیارها Sub factors weight	زیر معیارها Sub factors	معیارها Factors
WT	WO	ST	SO			
0.183	0.163	0.283	0.371	0.157	S ₁	قوت‌ها Strengths (S)
0.141	0.141	0.263	0.455	0.152	S ₂	
0.168	0.161	0.207	0.464	0.075	S ₃	
0.148	0.163	0.326	0.363	0.174	S ₄	
0.209	0.255	0.157	0.386	0.111	S ₅	
0.132	0.314	0.140	0.414	0.082	S ₆	
0.254	0.334	0.167	0.245	0.085	S ₇	
0.109	0.189	0.351	0.351	0.074	S ₈	
0.246	0.289	0.132	0.163	0.09	S ₉	
0.200	0.282	0.150	0.368	0.187	W ₁	ضعف‌ها (W) Weaknesses
0.140	0.132	0.314	0.414	0.154	W ₂	
0.332	0.300	0.113	0.255	0.163	W ₃	
0.376	0.274	0.137	0.213	0.088	W ₄	
0.154	0.320	0.144	0.392	0.183	W ₅	
0.163	0.256	0.108	0.472	0.107	W ₆	
0.254	0.334	0.167	0.245	0.118	W ₇	
0.301	0.232	0.175	0.289	0.181	O ₁	فرصت‌ها Opportunities(O)
0.280	0.280	0.127	0.312	0.097	O ₂	
0.169	0.205	0.288	0.338	0.188	O ₃	
0.431	0.135	0.246	0.189	0.146	O ₄	
0.201	0.420	0.269	0.109	0.127	O ₅	
0.167	0.245	0.254	0.334	0.118	O ₆	
0.113	0.255	0.332	0.300	0.068	O ₇	
0.175	0.289	0.246	0.289	0.075	O ₈	
0.167	0.246	0.254	0.334	0.228	T ₁	تهدید (T) Threats
0.183	0.371	0.163	0.283	0.196	T ₂	
0.150	0.368	0.200	0.282	0.188	T ₃	
0.269	0.109	0.201	0.420	0.210	T ₄	
0.175	0.285	0.315	0.232	0.178	T ₅	
0.193	0.236	0.381	0.544	وزن نهایی		

شکل ۳. انتخاب بهترین راهبرد در محدوده مورد مطالعه

Fig. 3. Selecting the best strategy in the study area

بحث و نتیجه گیری

تحلیل شاخص‌های توسعه پایدار گردشگری در منطقه ساحلی رامسر حاکی از آن است که اکثر گردشگران وضعیت بهداشت محیطی در منطقه و زیرساخت‌ها و تسهیلات لازم گردشگری را به‌عنوان عمده‌ترین شاخص‌ها موردسنجش قرار داده‌اند. همچنین منطقه ساحلی رامسر به دلیل برخورداری از شرایط آب‌وهوایی مطبوع، موقعیت جغرافیایی، جاذبه‌های گردشگری فراوان و غیره به‌عنوان یکی از عمده‌ترین مقاصد گردشگری ساحلی کشور شناخته شده است. از این رو برنامه‌ریزی و مدیریت در این منطقه با توجه به نظرات و نیاز گردشگران می‌تواند به توسعه پایدار و مطلوب گردشگری در این منطقه کمک نماید و همچنین دیدگاه گردشگران می‌تواند منجر به تسهیل در فرایند تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی برای مدیران و تصمیم‌گیران گردد. در این مطالعه علاوه بر سنجش شاخص‌های توسعه پایدار گردشگری، به تحلیل عوامل داخلی و خارجی، وزن‌دهی به هر یک از این عوامل و در نهایت ارائه راهبردهای بهینه جهت برنامه‌ریزی و مدیریت در منطقه پرداخته شده است. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از مدل SWOT- ANP، راهبردهای تهاجمی- رقابتی (SO) با ۰/۵۴۴ امتیاز به‌عنوان راهبرد برتر انتخاب گردید که این راهبردها به‌منظور بهبود و توسعه حفاظت در منطقه، باید موردتوجه مدیران و برنامه‌ریزان قرار گیرد. در راهبردهای SO می‌توان با تکیه بر تقویت قوت‌ها و فرصت‌ها، به توسعه گردشگری در مقیاس مناسب و در حد ظرفیت و پتانسیل منطقه اقدام نمود. در اولویت‌بندی راهبردها به ترتیب راهبرد SO به‌منظور بهره‌مندی از کلیه جاذبه‌های گردشگری در منطقه ساحلی رامسر، راهبرد ST به‌منظور کنترل عواملی نظیر تخریب محیط‌زیست، آلودگی‌های محیطی و تغییرات کاربری اراضی، راهبرد WO در جهت توسعه و بهبود در زیرساخت‌ها و تسهیلات گردشگری منطقه و در نهایت راهبرد WT به‌منظور سرمایه‌گذاری بخش‌های خصوصی در منطقه و همچنین افزایش مشارکت آن‌ها با سازمان‌های دولتی در جهت توسعه زیرساخت‌های گردشگری می‌باشد. همچنین نتایج به‌دست‌آمده از مدل SWOT- ANP، می‌تواند ابزار مناسبی در اختیار سیاست‌گذاران و مدیران قرار دهد تا راهبردهای مناسبی برای توسعه گردشگری در مناطق ساحلی اتخاذ نمایند. یکی از نکات مهم در این راستا، توسعه رویکرد مشارکتی به‌منظور افزایش سطح هماهنگی در بین سازمان‌های ذی‌ربط است که می‌تواند منجر به توسعه زیرساخت‌های گردشگری در این مناطق گردد. این یافته‌ها در مطالعات (Saghaei et al.,

2016; Adish & Ramezanifar, 2017; Shiye & Alipour Eshliki, 2010; Sobhani et al., 2019) تأیید شده است. از این رو اهمیت مطالعه حاضر، بررسی توسعه گردشگری پایدار مبتنی بر نظرات و نیازهای گردشگران در منطقه ساحلی رامسر است و همچنین با ارائه راهبردهای بهینه می‌تواند به برنامه‌ریزی و مدیریت هر چه بیشتر در این منطقه کمک نماید. بر این اساس بدون همکاری‌های یکپارچه سازمانی و تعاملات بخش‌های دولتی و خصوصی، دستیابی به توسعه مطلوب و پایدار گردشگری و همچنین توسعه خدمات و زیرساخت‌های لازم گردشگری در این منطقه امکان‌پذیر نخواهد بود و چه‌بسا، منجر به تخریب محیط‌زیست، افزایش تغییرات کاربری اراضی، رشد آلودگی‌های محیطی و غیره، گردد. علاوه بر این با توجه به جاذبه‌های بالای گردشگری در این منطقه و استقبال روزافزون گردشگران به بازدید از آنها، می‌توان با توسعه مکانیسم‌های نظارتی و سیستم‌های مدیریتی کارآمد و مطلوب، از شکل‌گیری پیامدهای منفی بر محیط‌زیست و آسیب وارد شدن به جاذبه‌های گردشگری در این منطقه پیشگیری نمود. بر این اساس انتظار می‌رود که با دستیابی به راهبردهای بهینه که مبتنی بر توسعه پایدار می‌باشند، از طریق به‌کارگیری استانداردهای حفاظت و نظارت‌های قانونی توسعه کنترل‌شده‌ای در منطقه حاصل گردد. همچنین بر اساس نتایج به‌دست‌آمده، منطقه مورد مطالعه از پتانسیل بالایی برای توسعه گردشگری برخوردار می‌باشد، به شرط آن که توسعه بر اساس اصل پایداری و با در نظر گرفتن ظرفیت و محدودیت‌های موجود باشد. بدین منظور لازم است تا یک برنامه مدیریتی یکپارچه در این منطقه با توجه به نظارت سازمان‌های ذی‌ربط تهیه و اجرا گردد و همچنین به‌منظور دستیابی به توسعه پایدار باید مواردی از جمله افزایش حمایت‌های مالی، مشارکت در بین گردشگران، مسئولین و اجتماعات محلی و ارائه انواع آموزش‌ها به گردشگران و غیره موردتوجه قرار گیرد. از آنجایی که دستیابی به پایداری از اهداف اصلی گردشگری در طبیعت از جمله مناطق ساحلی می‌باشد از این رو با ایجاد آموزش و افزایش سطح فرهنگ در بین گردشگران می‌توان به حفظ و حمایت از این مناطق کمک نمود. آگاهی و درک عمومی افراد به حرکت درآورنده تغییرات مثبت پایدار در محیط‌زیست است. بر این اساس هدف از آموزش محیط‌زیست در اولویت اول، پرورش افرادی فعال و آگاه نسبت به محیط‌زیست خود و مسئولیتشان در حفاظت از آن است. برای نیل به این هدف، آموزش باید شناخت افراد را نسبت به

و اکشن‌های متقابل فیزیکی، بیولوژیکی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در خصوص وابستگی و ارتباطات پیچیده توسعه اجتماعی- اقتصادی در جهت بهبود محیط‌زیست افزایش دهد. در مطالعات (Rezvani et al., 2013; Maybodi & Karimzadegan, 2012) نیز اهمیت نقش مشارکت، آموزش و فرهنگ‌سازی به‌منظور حفاظت از محیط‌زیست مورد تأیید قرار گرفته است.

References

- Adish, M. A. & Ramezanifar, H. (2017). "Investigation of tourism potentials in the coastal areas of Ramsar". *Mazandaran Law Enforcement Quarterly*, 2 (29), 148-165. [In Persian].
- Antara, M. (2016). "Comparison of four patterns management of coastal tourism destination in Bali- Indonesia". *E-Journal of Tourism Udayana University*, 3, 1, 1-16.
- North American Environmental Education Association, 2011. *Report*.
- Ashok, S. Tewari, H. R. Behera, M. D., Behera, M. D., & Majumdar, A. (2017). "Development of ecotourism sustainability assessment framework employing Delphi, C&I and participatory methods: A case study of KBR". *West Sikkim, India, Tourism Management Perspectives*, 21, 24-41.
- Barari, M. Firoozmand, M. & Hashempour, F. (2016). "Investigating economic effects of urban tourism from perspective of citizens (Case study: Babolsar city)". *Journal of Geographical Sciences*, 4, 41-55. [In Persian].
- Bahari Meymandi, S. A. Daryabari, S.J. & Bakhshandeh Nosrat, A. (2018). "Evaluation of tourism capacities of Ramsar city from an environmental perspective". *Quarterly Journal of Geography (Regional Planning)*, (2) 8, 275-263. [In Persian].
- Darvishi, R. Rezaei, M. R. & Shams Al-Dini, A. (2018). "The role of coastal tourism in economic development from the perspective of citizens (Case study: Bandar Deylam)". *Quarterly Journal of Geography and Regional Planning*, 8 (4), 411-426. [In Persian].
- Dibajnia, M., Soltanpour, M., Vafai, F., Jazayeri Shoushtari, S.M.H., & Kebriaee, A. (2012). "A shoreline management plan for Iranian coastlines". *Ocean and Coastal Management*, 63, 1- 15.
- Drius, M. Bongiorno, L. Depellegrin, D. Menegon, S. Pugnetti, A. & Stifter, S. (2019). "Tackling challenges for Mediterranean sustainable coastal tourism: An ecosystem service perspective". *Science of the Total Environment*, 652, 1302-1317.
- Dwyer, L. (2016). "Planning for Sustainable Tourism: An Alternative Paradigm". *International Journal of Tourism and Spirituality*, 1(1), 28-43.
- Ekinici, M. B. (2014). "The Cittaslow philosophy in the context of sustainable tourism development; the case of Turkey". *Tourism Management*, 41, 178-89.
- Faraji Sabkbar, H. A. Salmani, M. Fereydoni, F. Karimzadeh, H. & Rahimi, H. (2010). "Location of Rural Waste Sanitary Landfill Using Network Analysis Process (ANP) Model: A Case Study of Rural Areas of Quchan County". *Planning and arranging space*, 1 (65), 128-149. [In Persian].
- Gu, M. & Wong, P. P. (2008). "Coastal zone management focusing on coastal tourism in a transitional period of China". *Ocean & Coastal Management*, 51, 1-24.
- Hall, C. M & Page, S. J. (2001). "The Geography of Tourism and Recreation, Routledge, London.
- Honey, M. & Krantz, D. (2007). "Global Trends in Coastal Tourism, Marine Program World Wildlife Fund". *Center on Ecotourism and Sustainable Development, Washington, DC*.
- Inanloo, M. A. (2000). "The Situation of Tourism Advertisement in Iran". *A Collection of Articles in the Firstconference of Advertisement Industry*, 183-186.
- La Page. (2010). "Rethinking Park Protection: Treading the Uncommon Ground of Environmental Beliefs". *CABI, Wallingford*.
- Liu, C. H. Tzeng, G. H. Lee, M. Huei & Lee, P. Y. (2013). "Improving metro-airport. connection service for tourism

- development: Using hybrid MCDM models". *Tourism Management Perspectives*, 6, 95-107.
- Kachniewska, M. A. (2015). "Tourism development as a determinant of quality of life in rural areas, Worldwide". *Hospitality and Tourism Themes*, 7(5), 500-515.
- Kafyri, A., et al. (2012). "Determinants of visitor proenvironmental intentions on two small Greek islands: is ecotourism possible at coastal protected areas?" *Environmental Management*, 50 (1), 64-76.
- Miller, M. L. Auyong, J. & Hadley, N. P. (2012). "Sustainable coastal tourism: challenges for management". *planning and education*.
- Mansoori, A. (2002). "Tourism and Sustainable Development, Tehran. Journal of Growth Education Geography". *Educational Aid Publishing Office*, 63. [In Persian].
- Maybodi, H. & Karimzadegan, H. (2012). "Research on how people participate in the development of environmental education in the metropolis of Mashhad". *Quarterly Journal of Environmental Education and Sustainable Development*, 2 (1), 26-33. [In Persian].
- Mogoei, R. Hosseini, S. & Al Mozaffar, R. (2017). "Presenting a strategic plan for coastal tourism (Case study: Nowshahr city)". *Oceanography. Eighth year*, 29, 25-33. [In Persian].
- Mosalaei, M. (2007). "Strategic planning: an approach to excellence". *Journal of Management*, 39. [In Persian].
- Panic, N. & Lovren, V. O. (2014). Ekoturizam kao Integralni deo Upravljanja Nacionalnim Parkom Djerdap". *Zavod za zaštitu prirode Srbije, Beograd*.
- Pourahmad, A. Hosseini, A. Orooji, H. & Alizadeh, M. (2013). "Priority for assessing cultural tourism development strategies in Alamut region of Qazvin". *Human Geographical Research*, 45 (3), 17-1. [In Persian].
- Rezvani, M. Nojavan, M. & Ekhtiyari Rodsari, A. (2013). "Investigating the effect of non-formal education on environmental awareness (Case study: Gilan Province)". *Quarterly Journal of Environmental Education and Sustainable Development*, 2 (1), 39-52. [In Persian].
- Saaty, Thomas L. (1996). "Decision Making with Dependence and Feedback: The Analytic Network Process". *RWS Publications, Pittsburgh, PA*.
- Saghaei, M. Amini Nejad, G. R. & Saboohi, G. R. (2016). "Investigation of tourism capabilities of Bushehr coastal city based on SWOT and TOPSIS models". *Geography and environmental planning*, 1 (61), 99-126. [In Persian].
- Sayan, M. S. & Atik, M. (2011). "Recreation Carrying Capacity Estimates for tect Areas: A Study of Termessos National Park". *Ecoloji*, 20 (78), 66-74.
- Sobhani, P. Sayahnia, R. Mahmoudi, H. & Esmaeilzadeh, H. (2019). "Estimation of the tourism carrying capacity in protect areas (Case study: Alvand No-Hunting Area)". *Journal of Tourism Planning and Development*, 8, 51-64.
- Soleimani Moghadam, M. & Eslami, Gh. (2011). "The role of residential infrastructure in tourism activities in Rasht". *Journal of Human Settlement Planning Studies*, (6) 17, 115-105. [In Persian].
- Sharpley, R. (2009). "Tourism Development and the Environment: Beyond Sustainability?" *London: Earthscan*.
- Shiye, A. & Alipour Eshliki, S. (2010). "Analysis of quality factors in the coastal tourism environment according to the criteria of sustainable tourism, a case study of Ramsar beaches". *Utopia Quarterly*, 5, 155-167. [In Persian].
- UNWTO. (2020). UNWTO World Tourism Barometer. *Madrid, Spain: UNWTO*. 18 (2).
- Wongthong, P. & Harvey, N. (2014). "Integrated coastal management and sustainable tourism: A case study of the reef-based SCUBA dive industry from Thailand". *Ocean & Coastal Management*, 95, 138-146.
- Zarabadi, Z. & Abdollah, B. (2013). "Evaluation of effective factors in the development of tourism industry in Chabahar Free Zone using network analysis process method". *Scientific-*

Research Journal of the Scientific Association of Architecture and Urban Planning of Iran, 1 (6),146-121. [In Persian].

Ziyayi, M. (2004). "Human Resources and training in the tourism sector (with emphasis on Tehran province)". *Journal of Tourism Studies*, 6. 19-38. [In Persian].

COPYRIGHTS

© 2021 by the authors. Lisensee PNU, Tehran, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY4.0) (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>)